№ 202. Київ. Четвер, 6 вересня (сентября) 1907 р. Ціна окремого № 4 коп. № 202

РАДА

газета політична, економична і літературна

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ

Рік другий.

Адреса редакції і головної контори:
у Київі, Велика Підвальна вул. д. 6.
біля Золотих воріт.

Телефон 1458.

Умови передплати на рік 1907:

З приставкою і пересилкою: на рік 6 карб., на півроку 3 карб. 25 коп., на 3 міс. 1 карб. 75 коп., на 1 міс. 65 к., окрем. № 4 коп.

За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 коп., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.

За зміну адреси 30 коп.

Авторі рукописів повинні подавати своє прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і зміняти статі; більші статі, до друку негодящі, переховуються в редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок попереду тексту, або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз.

Театр Т-ва Грамотности. Т-во укр. арт. під. орудою Миколи Садовського.

У суботу, 15 сентября, при участи Марії Заньковецької, у перший раз виставлено буде: **„Євреї“** п'єса у 4 діях Є. Чірікова, переклад Л. Пахаревського. Роль Лії виконає М. Заньковецька. Дієві люде: М. Заньковецька, П Колесничиха, М. Ковалевська, О. Полянська, Г. Березовський, М. Вильшанський, В. Верховинець, І. Загорський, І. Ковалевський, О. Корольчук, І. Мар'яненко, Ю. Милович, С. Паньківський, О. Певний, Є. Тобілевич, М. Тихонович.

Початок вистав у 8 год. веч.

Капельмейстер Густав Єлінек. Відповідальний режісер М. Садовський.

Театр „СОЛОВЦОВ“. Сезон 1907—1908. Дирекція І. Є. Дуван-Торцова.

Сьогодня 6 сент. Г. Д'Аннунціо: „ДЖІОКОНДА“ траг. на 4 д. пер. Балтрушайтіса поч. у 8 г. веч., кін. у 11 г. веч. П'єса поставлена гол. реж. К. А. Марджановим. 7 сент. спектакля не буде. 8 сент. І. нов. п'єса Запольської „МОРАЛЬ ПАНИ ДУЛЬСКОЙ“, ком. на 3 д. II, „КЛОУНЪ“, п'єса на 1 д. Купріна. 9 сент. в день спектакль—лекція, лектор Ф. Г. де Ла Барт. Тема; „Театръ и жизнь“. Сцен. ілюстрації. Ростан: „Сирано-де-Бержерак“ 1-ий акт; 2) Шекспір: „ГАМЛЕТЪ“ сцена з актьорами; 3) Островський „ЛѢСЪ“ IV акт; 4) Гоголь „ТЕАТРАЛЬНЫЙ РАЗЪѢЗДЪ“. У вечері А. П. Чехов: „ТРИ СЕСТРЫ“, п'єса на 4 д. 10 сент. по загальноприступній ціні „ВЪ ГОРОДѢ“ Юшкевича. У день від 10 до 3 г. білети продаються на Хрещатику № 25, маг. „Бр. Коген“ (проти почти), з 6 г. веч. у театрі.

Абонементи на перші вистави і на цілий сез. по згоді з конторою театра.

Уповномочений дірекції В. Н. Болховської.

Городський театр. Дірекція С. В. Брикіна.

У четвер 6 сентября виставлено буде **„Фаустъ“**, з Вальпургієвою ніччю, оп. на 5 д., муз. Гуно.

Бер. участь: Д-ки Арцибашева, Скибицька, Платонова. Долінін, Полуянов, Боссе, Ковалевський. Балет під орудою балетмейстера С. С. Ленчевського; пріма-белерина М. Г. Ланге. Капельмейстер Е. Д. Єспозіто. Режісер Н. Н. Боголюбов. Початок о 7½ год. веч.

На підставі § 20 контракта з городом перед початком спектакля, після третього давінка, входні двері в залу закриваються на ввесь час виконання увертюр. Білети продаються.

АНОНС: У п'ятн., 7 сентября, СПЕКТАКЛЯ НЕ БУДЕ, У суботу, 8 сентября, „ГУГЕНОТЫ“. У неділю, 9 сентября, „ЖИЗНЬ ЗА ЦАРЯ“. У понеділок, 10 сентября 2-й спектакль абонемента „ТРАВІАТА“. Готується до вистави в перший раз у Київі „ЗАЗА“, опера Леонковалло.

ЗАВТРА БѢГА

начало въ 1 ч. дня. 60—30

7-класова Комерчеська школа С. М. КОНИСЬКОГО

зі всіми правами казенних середн. шкіл. В. Володимирська вул., 5. власн. дім біля Десятинної церкви.

Приймаються хлопці і дівчата у молодш. і старш. приготовит., І, II та III кл. з 23 августа.

Канцелярія одчинена що-дня від 10 до 1 години дня. 15-10

У Катеринославі

можна передплачувати і купувати на роздріб газету „РАДА“ в книгарнях Лозинської і Чуюна—„Просвѣщеніе“ на Проспекті.

Через тиждень вийде подвійна книжка „Літературно-Науковий Вістник“

(за серпень і вересень)

Зміст: Іван Франко: Великий шум (далі)—Ол. Маритчак: Я прозрів у дивну хвилю (вірш).—Микола Садовський: Мої театральні згадки (далі).—Мих. Грушевський: Богданові роковини. Олесь: Мої матери (вірш).—Вол. Винниченко: Великий Молох (п'єса на III розділи) (докінченне). Ю. Будяк: Проклятте й стогін обнялись (вірш) Мих. Грушевський: Студії з економічної історії України (далі).—Василь Мова (Лиманський): Старе гніздо й молоді птахи, (драматичні образи) (далі). В. Ко-ий: Національно-територіальні межі України і території инших областей Росії (далі).—Ів. Франко: Середні віки і їх поет (далі).—М. Порш: До питання про автономію.—Мих. Лозинський: Герой з'єдиненя Італії (В соті роковини уродин Джюзеппе барібальді).—Маріям Гаррі: Здобуттє єрусалима, роман пер. Нат. Романович (далі).—Ів. Франко: Марко Вовчок.—Мих. Грушевський: На українські теми: Грім—та не з тучі.—Мих Лозинський: З Австрійської України.—В. Піснячевський: На думські теми. Ф. Матушевський: З російського життя.—Закордонний: За границю.—Бібліографія: Записки Наукового Т-ва імени Шевченка у Львові, наукова часопись під ред. проф. Мих. Грушевського т. LXXVIII, кн. 4. Р. XVI; Привезено зілля з трьох гір на весілля. Молода Муза.—Ів. Франко: Ярослав Гординський: Причинок до студий над „Енеїдою“ І. Котляревського І часть. В Коломия 1907—Ів. Франко: М. Джабаш: Чоловік і життя, Львів, накладом автора 1907—Ів. Франко: С. Черкасенко: В старім гнізді. Драматичний нарис в 4-х діях.—Б. Я. пр. Сумцов: Леонардо з Вінчі—Гр. Трейман.

„Літературно-Науковий Вістник“

український місячник літератури, науки й громадського життя, десятий рік видання в році 1907 виходить в двох виданнях, Київським і Львівським, книжками по 12 аркушів друку.

Редакція і головна контора: Київ, Прорізна, 20, кв. 3,

Передплата на цілий рік 6 руб., можна одначе присилати зразу тільки 2 рублі, а потім присилати по 1 руб. 50 коп. три рази (разом, як на виплат, 6 руб. 50 коп.) і тоді з контори висилатимуть книжки від шостої почавши, а перші вишлються, як остання частина грошей буде прислана. За зміну адр. 30 к., можна почтовими марками. Поодинокі книжки кошт. 75 к. Книжки на оказ висилаються за надісланнєм 50 коп.

ШУКАЮТЬ на село **учительку** щоб могла вчити польської і вкраїнської мови. Повне содержання і 15 карб. на місяць. Подробиці в редакції „Ради“.

Головна Контора газ. „РАДА“ просить передплатників, які звертаються до контори за зміною адреси, або з якими иншими справками, обовязково подавати точно стару адресу, на яку висилається газета.

Ціна газеті „РАДА“ з доставкою і пересилкою з 1-го сентября до кінця року 2 карб. 25 к. За границю 3 карб. 50 коп.

Київ, 6 вересня 1907 р.

Кого вибірати? Кого вибірати до третьої Державної Думи?

Це питання, ясне й вирішене для всіх тих виборців, які належать до певних політичних партій, у всій своїй великости та складности стоїть перед широкими демократичними верствами, які мають певні сімпатії, але які з тих чи инших причин не встигли прилучитись ні до якої політичної течії.

Та перш, ніж відповідати на це питання, треба знайти виразну відповідь на друге питання: чого можна сподіватись од третьої Думи?

Коли б теперішні вибори відбувались при старих умовах, коли б не було змінено виборчий закон,—тоді на це питання двох відповідів не могло б бути. Тоді було б ясно, що бюрократія принціяльно нічого не має проти Думи, як проти законодавчої інституції, й що вона тільки дбає про поміркованіший особистий склад Думи.

Але після 3 іюня стало видко, що бюрократія ніякої „роботоспособности“ од Думи не потрібує, а потрібує тільки покірности своїм вказівкам. Той факт, що од участи у виборах усунено велику частину тої людности, якій найбільше потрібні реформи, а тако ж те, що найвидатнішу ролю в теперішніх виборах одведено таким громадським верствам, для яких реформи—гострий ніж,—це все показує, що покладати надії на третю Думу поступовому громадянству нічого. Бо навіть коли б третя Дума якимсь чудом стала подібною до двох попередніх, то й тоді вона зазнала б такої саме, як і вони, долі—себ-то її було б роспущено.

Таким чином, третя Дума не буде законодатною: з одного боку, на перешкоді цьому стоятиме реакційний склад більшости Думи, а з другого—грізне „memento mori“ бюрократії.

Але помиляються ті, хто радить одсахнутись од участи у виборах. Помиляються, бо забувають про ту величезну ролю, яку Дума може зограти у вихованні народа. Ця роля настільки велика, вона має таке величезне виховуюче значіння, що за-для неї однієї варто взяти найширшу й найактивнішу участь у виборах. Не треба забувати, що народ наш політично ще не вихований, не має жадних політичних традицій та звичок; а що в звичайнім, що-деннім житті цих традицій йому прищепити не можна, то ясно, що єдиним шляхом до цього є Державна Дума.

З'окрема не повинні забувати про цей бік діяльности Думи українські поступові виборці. Український народ—не треба робити собі ілюзій, що до цього—з боку національної свідомости стоїть майже позаду всих націй російс. держави. Національним життям поки що живе не ввесь тридцятимилійонний український народ, а порівнюючи незначна частина його. Але це ще не значить, що українці не мають данних, необхідних для витворення особливого культурно-національного життя: данних цих в нас не менше, ніж у всіх инших народів, та тільки заховані вони десь глибоко-глибоко в народнім підгрунті. Одже треба подбати про те, щоб добути ці данні, ці задатки з того підгрунту, а цього завдання ніхто й ніщо краще не справить, ніж Державна Дума. Розуміється, тільки в тім разі, коли український народ матиме в третій Думі представників щирих, глибоко-пронятих українською національною ідеєю і... талановитих.

Кого ж все-таки вибірати?

Таких людей, які дійсно зможуть, забувши особисті інтереси, перетворити Думу в орган пропаганди української ідеї, які зможуть через голови реакційних членів Думи й реакційної бюрократії звернутись з щирим, палким словом до всього українського народу, будити його національну свідомість та кликати його до впертої праці за своє національне визволення. Вибірати треба таких представників, які зможуть звернутись до всього культурного світу з голосним оповіданням про невимовні страждання українського народу, про його поневолення економічне, політичне й національне. Вибірати, нарешті, треба таких представників, які в Думі йтимуть не в хвості инших партій, а які з першого ж дня істнування Думи закладуть свою самостійну Українську Громаду, яка буде українською не тільки по назві й по мові своїх членів, а й по суті.

„Весьма желательно“ та „опасно“!

Давно помічалось, що з кожним роком полонізація займає все більші та більші частини нашої західної України. Після видання указу про волю віри 17 квітня 1905 року більша половина Холмщини, Волині та Поділля признали себе за правдивих поляків. Там, де кілька літ тому не можна було почути й слова польського, тепер пануючою мовою зробилась польська; українські обрядові та релігійні пісні замінились монотонними польськими; усі підпанки, а також ковалі, шевці, столярі та инші ремісники, инакше й не розмовляють, як по-польському. Для чого ж то так? Чого люди покинули свою гарну українську мову і чудову українську пісню? Головною причиною тому був уряд; він, не даючи свободи українському слову та письменству, зробив в очах селян їх рідну мову низькою, недостойною для уживання „вчених“ людей. З цього дуже добре покористувались для себе поляки, котрі вбивали у голови темних селян, що українська мова—„хлопська“, що нею ніхто не говорить з „мудрих“ людей, що нею не друкують книжок та газет, панські мови, по словам їх,—польська та московська, і коли селяне хотять бути освіченими, то вони повинні вибрати одну з них. Не довго задумувався селянин, котру з тих двох мов обібрати; московською мовою говорять до нього тільки чиновники, котрі приносять йому чимало горя і сліз, московською мовою говорять селяне тільки тоді, коли у них яка біда: слідство, ліцитація, збірання податків; одно слово московську мову селяне инакше не зовуть, як „бідова мова“; польською ж мовою говорять усі пани—дідичі, на ній друкуються газети та книжки—одно слово це—„гарна мова“. Таким способом західний українець вибрав польську мову. Але тут з'являється маніфест 17 октября, починають друкуватися книжки та газети українською мовою, з котрих він узнає, що і його мова не згірша панської, гарна; він рад би стати знов українцем, та його не пускає костьол, до котрого він, хотячи бути поляком, пішов; ксьондз з костьольної кафедри проповідує, що католицька віра—польська, а як так, то усі католики мусять говорити по польському. Неосвічений люд не знає, що ті французи, італійці, німці, китайці, які належать до католицької віри, не перестають говорити своєю мовою і не робляться поляками; він сліпо вірить свому ксьондзові і ламає свій язик, хотячи говорити по-польському. Але не все католицьке духовенство бажає сполучення українців; знаходяться і такі, що по заповіту Христа, не вважають на мову, а стараються повернути усіх на католиків, через те, що на їх думку, католицька віра є найкраща. Вони знають, що колись українська мова запанує в народі і що ті, хто покинув її тепер, потім назад вернуться і таким родом можуть покинути костьол. Для того то такі далекозорі ксьондзи почали прохати папу римського, щоб він дозволив відправляти у костьолах так зване „додаткове набоженство“ (треби) по українському, тим вони думають перетягнути до себе усіх українців. Папа минулого року дозволив се, і 3 декабря 1906 року Царь згодився на це під тою умовою, щоб робити це по згоді з громадою. Як відомо у нас громада—то чиновники та попи; на їх „усмотрѣніе“ і віддали цей проект. Тепер по епархіям розіслано той проект, щоб священики обговорили його на так званих „соборчиках“. В де-котрих округах „соборчики“ уже були, і мені пощастило взнати їх присуд. У тім присуді говориться, що „съ *національной* точки зрѣнія (себ то для користи української нації) введеніе мѣстнаго языка въ добавочномъ богослуженіи *весьма желательно*, но въ *религіозномъ* оно весьма *опасно*“. Таким присудом православне місцеве духовенство признало себе неуками, що стоять нижче од католицького духовенства, бо боротися з католицтвом наші священики почувають змогу тільки тоді, коли їм допомагає уряд, котрий буцім-то „защищая русскую народность“ від сполячення, робить перешкоди католикам. Що ж би то було, коли б появились католики-українці? Він не міг би їм робити перепони, а значить духовенство наше само мусіло б боротись з католицтвом, а воно до цього, як само признається у тім, не готове! Стид і сором тим священикам, котрі написали такий присуд; тим вони одірвали від України чимало людей, котрі, чуючи у костьолах польські співи та мову, зробляться мало-по-малу поляками. Справу цю повинні будуть розвязати народні представники у Державній Думі.

Холмяк.

З газет та журналів.

*** Вибори до Державної Думи вже почалися. Столичні газети—„Русь“, „Товарищъ“, „Рѣчь“ та инші умістили з приводу початку нових виборів статі, де силкуються розібрати сучасний момент та зробити деякі висновки про будущі часи.

„Товарищъ“, наприклад, в числі 30 пише:

„Країна знову перед екзаменом, країна, котра вже двічі пережила екзамени мало не за рік. Чи довго це буде тягтися ще? Кожний новий екзамен кладе таврo стриманого озлоблення, бо кожний новий екзамен показує недовірря до людности, зневагу до голосу народнього“.

Екзамен тепер відбуватиметься при цілком нових умовах—відомо, що щоб ни робили робітники та селянство, а все ж в Думу по закону 3-го іюня необхідно пройдуть у величезному числі представники правих партій.

„Маси, проте, звісно, підуть на вибори, хоч вже не з тим запалом та надіями, з якими вони йшли не тільки на перші, або хоч би й на другі вибори. Підуть з недовіррям та скептіцізмом, в лівому настрої“.

Цьому настрою як найбільше помагає політика репресій та недавнє минуле нашої країни.

„Репресії та цілковита зневага до насущних громадських нужд—поганий порадник. Через це досить тяжко сподіватися, щоб народні маси й навіть середній городський обиватель, у виборі своїх представників кермувались не так своїм лівим настроєм, як домаганням од кандідата його політичної зрілости та розуміння сучасного моменту“.

З другого боку можна сподіватися, що в Думу пройде більше ніж треба кандідатів крайніх правих.

„З цього погляду для них істнують такі приявчі умовини, яких не було при перших двох виборах. На їхньому боці сам виборчий закон, на їх боці незлічимі засоби адміністративних впливів та „воздѣйствій“.

Становище середніх елементів цим разом далеко важче, ніж під час перших двох виборчих кампаній. Тільки воля передвиборчої агітації могла б приняти вияснення того, які партії й які кандідати партій в данний момент, при теперішніх умовах виборчого закону, уявляють найбільшу сумму данних для третьої Думи. Але щож казати про волю агітації? В нас її не було й не буде“.

„Русь“ з приводу виборів в статі „Началось“ пише:

„Для третіх російських парламентських виборів непорушною зосталась адміністративна „традіція“ двох перших.

Зовнішні умови третьої виборчої кампанії ані трошки не ріжняться од перших двох—вільне й таємне голосування серед військового табору.

Під надійним покровом виключних та надзвичайних законів всіх сортів та рангів дозволяється обивателю подати голос в залізному корсеті в виді закона 3 іюня, що надягли на нього, і уявіть! нічого—він подасть голос.

Незвичайно полекшено в данному випадку завдання російської преси. Вона просто мусить взятися до регістрації, памятаючи тільки, як під час виборів до другої Думи з „поміркованих“ та „православних“ уповажнених та виборщиків вийшла яскраво опозіційна Дума“.

„Часъ“ в числі 18 пише:

„Найголовніщий момент народніх виборів, обрання уповажнених од трудових мас селянства та фабрично заводських робітників, пройде серед тієї глибокої та повної смутку тиші, що являється специфічною ознакою офіціяльно добре впорядкованої країни“.

Швидко народні маси, котрих праві обвинувачують в ледарстві, піяцтві, дикости, повинні будуть не тільки без шкідливого впливу злісних агітаторів, але й без всякої можливости змовитися між собою—вибрати виразників своїх думок. Звичайно, що такі вибори могли-б уявляти велику небезпеку, коли-б народні маси в дійсности були такими, як це представляє реакційна преса...

„Але на ділі, політичний розвиток мас відбувається без перестанку.

Всі безсторонні дослідники народнього життя в один голос свідчать, що народня думка поглибшала та прояснилась.

Народні маси визволяються од ілюзій, гублять ті наївні погляди на способи здобування своїх цілей, котрі виявляли вони раніще. Це через те, що їх висовують політично не агітатори, а красномовні та переконуючі факти життя“.

Все дає право сподіватися, що при нових виборах політична свідомість має хоч почасти урівноважить повну одсутність волі преси та передвиборчої агітації.

„Все це дає право сподіватися, що працюючі маси в більшости виборів та місцевостів довірять представництво інтересів праці певним оборонцям та вірним прихильникам демократії“,

„Сегодня“ в числі 313 пише:

„Вороги Фінляндії бажають використати аварію Імператорської яхти для доказу „крамольности“ фінляндців. В чорносотенних газетах являються статі, де натякається на те, що не дурно лоцманат в фінляндських водах находиться в руках фінляндців і що камінь, на який наскочила

яхта, опинився там не значен'я.

Цей спосіб, при всім відомій лояльности та чесности фінляндців, ще раз підкреслює ту нерозбірчивість в засобах, котру виявляють наші охранителі, що насамперед силкуються заховати свої особисті „дѣлишки“ од неприємного ока ревізорів“.

ПО РОСІЇ.

— **Родичі**. Щоб розслідувати шахрайства інтенданства, якими воно вславилось під час війни з японцями, в Іркутськ послано головного інтенданта генерала Ростковського. Ростковського поставлено на чолі невеличкої слідчої комісії, яка виїздить з Петербургу 6 сентября. Про цю комісію д. Купчінський пише ось як у „Руси“. Окрім Ростковського в комісію призначено: небожа Ростковського, начальника над першим оддїлом головного інтенданского управління полковника Маркевича; колежського совітника Раінша; добре знайомого Ростковському викликаного спеціяльно з Москви і призначеного в комісію; підполковника Лаврентьєва, так саме близького родича, чи знайомого Ростковському.

Таким способом розслідувати ці значні шахрайства, в яких брало участь багато інтенданських чиновників, доручено не тільки начальникові цього ж таки відомства, але ще й його родичам, над якими він начальник. Звичайно, що з такого хатнього слідства нічого не буде: розслідувати шахрайства, як слід, зможе тільки поміжвідомственна комісія, на чолі з сенаторами, досвідченими в таких заплутаних справах.

— **Жінки в університетах**. „Тов.“ сповіщає, що в цьому місяці має бути з'їзд ректорів вищих шкіл, на якому вирішено буде питання про приймання жінок до університетів.

— **Реформа**. Міністерство просвіти, як пише „Русь“, дозволило університетам приймати за студентів тих, що скінчили вищі російські школи, без додаткових іспитів, незалежно від того, в якій середній школі вони вчились.

— **Про проект нового університетського статуту**. Міністерство просвіти послало всім університетам пропозіцію—обміркувати питання про університетські штати та жалування професорам. У проекті колишнього міністра І. Толстого призначено на жалування 13.800.000 карб., але міністерство вважає, що це дуже багато, бо тепер на штати йде тільки 4.700.000 карб. Свою думку про цей проект університети повинні прислати міністерству не пізніше, як у початку октября, бо новий проект університетського статуту в першу чергу буде подано до Державної Думи. (Св. М.).

— **Перші єврейські педагогичні курси**. Товариство ширення просвіти серед евреїв у Росії, як сповіщає „Бесс. Ж.“, одчиняє цього місяця в Гродні педагогичні курси, які готуватимуть педагогів для початкової єврейської школи. До цього часу еврейска школа мала вчителів з одного тільки еврейського вчительського інституту, що єсть у Вільні.

— **Інструкції для виборів**. „Свободн. М.“ повідомляють, що міністерство внутрішніх справ уже виробило інструкції для адміністрації про вибори до Державної Думи. Виборчі збори, в згоді з цими інструкціями, повинні одбуватись дуже формально. На збори вільно ходити тільки виборцям одного участку. Припиняти збори звелено тоді тільки, як вони справді матимуть незаконний характер. Причиною до заборони не повинно бути критикування вчинків правительства, але очевидного наструнчування проти правительства не повинно дозволяти на зборах. Припиняти збори слід тоді, як там буде агітація за те, щоб йти в Думу тільки для пропаганди. Окрім цього інструкція велить посилати на виборчі збори таких чиновників, які тямлять у політичних справах. Як що в таких представників адміністраці виникнуть якісь непорозуміння, як що вони не знатимуть, що їм робити,—інструкція велить удаватись до вищої адміністрації.

— **Гражданський шлюб**. „Русь“ умістила ось якого листа до редакції: „До громадянства“ „Не маючи спроможности за сучасних обставин утворити церковний шлюб, та ще через те, що в Росії не встановлено законного гражданського шлюбу, ми, не маючи охоти викликати докорів, які есть наслідком громадських забобонів давніх часів, сповіщаємо цим листом усіх своїх знайомих, що ми вмовились бути чоловіком та жінкою, беручи на себе всі взаємні обовязки, які в культурних країнах сполучені з шлюбом.

Коли хто з нас двох зламає взаємні обовязки, ми будем слухатись присуду обраного нами третейського суду.

Марія Григорівна Огуз.

Олександер Михайлович Нестор.

2 сент. 1907 р.“.

— **Конфіската чорносотенної літератури**. Оце недавно в Петербург привезено великий пакунок конфіскованої у Київі чорносотенної літератури. Пакунок важить 9 пудів. „Своб. М.“ пишуть, що цю конфіскату зроблено київськими жандарями з телеграфного наказу з Петербурга. У пакункові знайдено було відозву „союза русскаго народа“ до людности взагалі, до війська та до селян особисто. Ввесь оцей „крам“ послав з Петербургу для ширення якийсь І. Власов. Власова, кажуть, буде потягнено до одповідальности.

— **На уральських заводах**. „Русь“ довідалась, що акціонерне товариство „Кровля“ хоче пристосувати кожний окремий уральський завод для виробів якогось одного сорту, щоб цим способом зменшити видатки на всілякі метальові вироби уральських заводів. Коли кожний завод спеціялізується у одних якихсь виробах, то вони будуть більшої вартости і дешевші. Продуктивність уральських заводів ось яка: за рік вони виробляють:

Заліза для покрівлі	12½	мил. пудів.
Сортового	11	„ „
Для котлів . . .	2	„ „
Балок та рельсів .	4	„ „

Разом усього приблизно на 50 милійонів карбованців.

— **Чутка про одставку Рильке**. Ходить така чутка, ніби головний военний прокурор д. Рильке кидає свою посаду. Кажуть вже й про кандидатів на його місце: помішника головного прокурора генерала Гурського та петербурзького военного прокурора генерала Корейво. (Св. М.).

— **Присуд у справі каларашського погрому**. 2 сентября окружний суд (у Кишиньові) виніс присуд у справі каларашського погрому. „Одесск. Нов.“ повідомляють, що нікого з підсудних суд „не міг“ обвинуватити за те, що 34 чоловіка покалічено та 9 спалено в пожежі. Зо всіх 39 підсудних по 269 статі засужено тільки 11: 4 до арештанських рот на рік; 6 до тюрми на 8 місяців, неповнолітнього Педіховича Михайла до тюрми на 4 місяці.

— **Чудна претензія**. Бакинська газета „День“, як сповіщають „Своб. М.“, показавши джерело, передрукувала з „Руси“ статю Купчінського. Ф. Купчінський прислав до цієї газети ось якого листа: „Даю строку 2 тижні. Прошу негайно прислати мені 300 карб. гонорару за свавільний передрук моїх статів у вашій газеті (№ 26) „О портъ-артурскихъ герояхъ“. Коли не заплатите, через свого повіреного, не гаючи часу, подам у суд і домагатимусь ще більших грошей, а в газетах оповіщу про передрук, який вважатиму за плагіят“. Чого ж це д. Купчінський не схотів 300.000 карб?—питають „Св. М.“.

У Польщі.

— **Арешти членів партії**. Кореспондент газети „Goniec“ повідомляє, що в Радомі знайдено місцеву організацію польської соціялістичної партії (революційної фракції). Арештовано мало не 60 чоловіка. Поліція дуже добре знала все, бо з поміччю планів, які в неї були, одмічуючи потрібне число ступнів по під стінами, веліла розбивати стіни, копати ями, де знаходила книжки, відозви, зброю та динамит.

У Фінляндії.

— **Про проект конституції**. „Южн. Край“ пише, що в 12 розділі проекта фінляндської конституції сказано про істнування власного фінляндського війська. Право Царя видавати постанови торкається й військової справи. Кошти на військо визначаються таким самим способом, як і кошти на инші справи. Всі штабні генерали, обер-офіцери, гражданські та военні чиновники, що належать до війська—фінляндські громадяне. Всі офіцери, чиновники, що порядкують у війську, підлягають такій самій одповідальности, як инші чиновники держави. Коли буде потрібно перевести військо на военне становище, тоді треба вдаватись до сената, щоб постановив якісь способи для переведення в життя цієї потреби. Коли Царь звелить зробити мобілізацію війська, тоді повинно вдаватись до сейма, щоб він дав кошти на мобілізацію. Як що в той час сейм не засідатиме, тоді з дозволу Царя робляться тимчасові відповідні постанови.

З життя партій.

— Краківська газета „Czas“ подає відомости про нову галицьку партію—„**партію крайніх національних елементів**“, на чолі якої стоять краковські консервативні діячі: Бобжінський, Яворський, граф Комаровський та инші поляки. Партія намагатиметься притягти до себе як найбільше селян та людей инших верств. До цього часу галицькі пани-поміщики гуртувались у своїй особливій курії і взагалі уникали всякої „демагогії“, а в цій партії єсть замір зорганізувати партію зо всіх верств. Партія вважає, що більшість сейма повинна бути поміркованою і що ті елементи, які порядкують у сільсько-господарському, промисловому, торговому та інтелектуальному житті, повинні мати своє представництво, „вороже способам демагогичного пристосовування“. Невідомо, яким способом ця партія хоче мати вплив на народ?

Чорна сотня і „пастирське зібрання“.

Позавчора відбулося в будинку київського „Религіозно-просвѣтительнаго общества“ „пастирське зібрання“ київського духовенства.

Не вважаючи на те, що зібрання це називалося „пастирським“, головними ораторами на ньому виступали зовсім не пастирі. „Поучати“ наше цухевенство взялися добродії Савенко, Туткевич, Рекашов з своїми однодумцями.

Що говорили ці ораторі—це наперед можна було собі уявити, бо вони, як та заведена катеринка, завжди скіглять одну пісню. Коли ми й зупинимось на промові д. Савенка, то тільки через те, що вона викликала обуріння серед духовенства, яке слова д. Савенка про не культурність того громадянства, серед якого йому довелося промовляти, визнало для себе образливими. Після світських ораторів говорили духовні. І між ними ми зазначимо двох. Один—Прозоров відповідав на поставлене священиками запитання: що з себе уявляє „внѣпартійный комитетъ русскихъ избирателей“? Без сорому на лиці о. Прозоров—цей проповідник правди—заявив зібранню, що такою назвою комітет хоче затягти до себе людей „непосвященныхъ“. і що насправжки всі вони дуже добре розуміють і знають, що „внѣпартійный комитетъ“ це тіж самі „истинно-русскіе“ організації.

Другий духовний оратор Менчиць постановив справу на практичний грунт. Консісторія вимагає од духовенства, щоб воно агітувало за чорносотенців, і священики мусять слухатися начальства, але коли вони агітують за чорну сотню, то проти них обурюються селяне. Як вийти з такого становища?

Відповіді на це запитання духовні агітатори—„патріоти“ так і не дали, а шкода, бо вони сіють ворожнечу між духовенством та народом, не зважаючи наслідків своєї праці. Коли й тепер дуже часто трапляється помітити неприхильність парафіян до своїх пастирів, то щож буде після того, як люде віч на віч побачать, що духовенство зрадило народнім інтересам і пішло на послуги до чорної сотні?!

Нехай собі співають чорносотенці консісторські та инші городські священики, вони собі граються в політику і хотять руками сільського духовенства жар загрібати, але сільські священики мають на плечах власні голови; вони повинні розуміти, що жити їм доведеться не з городянами, а з селянами, з тим народом, проти якого підмовляє їх зараз чорна сотня. Все це мусять зважити сільські батюшки і тоді вони плюнуть на ті дурниці, які плетуть їм зо всіх боків вовки в овечій шкурі, а зроблять так, як їм підкаже власний їх розум і совість.

А. Б.

ПО УКРАІНІ.

= **У Київі. Циркуляр губерськ. земської управи**. Через небезпеку, якою вже загрожує Київщині люта пошесть—холера, губерська управа по справах земського господарства 4-го сентября розіслала усім участковим лікарям ось якого циркуляра:

„Через серйозну небезпеку занести холерну пошесть в межі губернії, губерська управа радить п. п. лікарям не виїздити за межі своїх медичних участків, не попрохавши на те дозволу в губерської управи. При якихсь же незвичайних випадках п. п. лікарі про свій виїзд за межі участка повинні повідомляти губерську справу по телеграфу“.

= 3-го в конторі газети „Кіевская Мысль“ забастували всі розносщики цієї газети. Причиною забастовки послужив незаслужений рощот одного розносщика. Контора загрожує рощитати всіх розносщиків, як що вони не стануть до роботи. (Вл. кор.).

= **Военний суд**. 4-го сентября київський военно-окружний суд, під проводом ген.-м. Ленкіна, розглянув справу рядового 125 курського піхотного полка Федора Стадниці та рядового 5 саперного батальона Павла Ткаченка, яких обвинувачувано в тому, що вони мали в себе на схованці, без наміру росповсюджувати, нелегальну літературу. Обвинувачував підсудних пом. воен. прок. підполк. Балясний, боронив кап. Кулішов. Суд обох підсудних признав винними і приговорив кожного на 7 тижнів під суворий арешт (на хліб та воду) при гауптвахті.

= **Голодування в участку**. 3-го сентября 14 політичних, що сидять в либедському участку, арештовані за зібрання в лікаря Сербіна, на Караваївській вулиці, почали голодувати, домагаючись, щоб їх пускали на прогулянки.

= **З Київщини. Нове товариство**. З Білої Церкви, васильківського повіту, п. київському губернаторові 4-го сентября подано прошення, щоб було легалізовано білоцерківське товариство взаїмної допомоги на случай смерти. Мета товариства—видавати запомогу семьям померлих членів товариства. (К. М.).

= **Варварство**. Просто таки дика подія скоїлася оце вночі проти 1-го сентября в с. Лавриках, сквирського повіту. Єсть у Лавриках селянин Кіндрат Пшеншнюк, жонатий на другій жінці; семья в його чимала—шість душ дітей. Старший син Кіндратів—Іван служать в одній сусідній економії. Але от він задумав женитися, та не мав на те згоди од батька,—кажуть би то через мачуху. От і надумав Іван росквитатися з цією „злою“ мачухою і вночі з 31-го на 1 число прийшов з служби додому в Лаврики. Ввечері полягали спати, а як усі поснули, Іван узяв коладача й почав різати та колоти нещасну жінку, а потім і втік. До самого ранку жінка не приходила до памяти, а перед світом її навіть запричастили, бо мало надії, щоб вона вичуняла од тяжких різаних ран. (Од власн. кор.).

= **Темнота**. Мабуть з тиждень тому селянин з с. Товстої, звенигородського повіту, Грицько Рибченко, заїхав в свою вільшанську волость засвідчити запродажну запись чи що на 80 карб. од фірми „Ріте“ на плуги. Волосний старшина став вимагати спершу для себе якоїсь „поживи“, а потім причепився до бідного селянина за марку, щоб була наклеїна на документ. Але на лихо в волості не було марок гербових, і волосний писарь, нічтоже сумняшеся, звелів наліпити почтових, а потім уже й засвідчили своїми підписами і волосний старшина, і волосний писарь, приклавши казенну печать і занісши навіть в книгу по реєстру за числом 2875. (Од власн. кор.).

= **З Волині. Монопольна**. Останніми часами по повітах Волині стало значно менше продаватись горілки. Видно, нарешті людність починає розуміти ту шкоду, яку тільки чинить чоловікові споживання алькоголю.

= **Крадіж документів**. Вночі проти 31-го августа в Чуднові, житомірського повіту, не знать хто, висадивши вікно в міщанській управі, викрав з скриньки стола канцелярії справи з метричними виписками про нарождення евреїв, що призивалися минулого р. 1906. Під час цієї крадіжки в міщанській управі ночував міщанський староста Ковальчук з помішником писаря Денисевичем, але вони нічого непевного не чули, а запримітили цю краліж тільки аж вранці. В цій справі робиться слідство. (В. Вол.).

= **З Поділля. Знахідка**. Справа з черепицею в м-ку Мізякові, вінницького повіту, про що вже писалося в „Раді“, чим раз посовується далі. Стали вже виробляти її поки що у возовні в священика. Він поклопотався перед вінницьким земством і йому вже пообіцяно видати 300 карб. „на поощреніе“ і цементу в кредіт. Тепер мізяківці думають збудувати на вигоні побіля церкви спеціяльну будівлю до виробу черепиці, якої вже трохи й продано. Мізяківці дуже радіють. (Од власн. кор.).

= **На селі**. Вже давно в с. Гущинці, вінницького повіту, селяне збіраються збудувати велику камяну церкву, для чого навезли вже й матерьялу. Стару церкву тамошня жителька княгиня хоче перенести в ліс, до одної кринички, як то зроблено в м-ку Уладівці. На нову

Вдосвіта.

Повість Т. Т. Єжа.

Переклад з польського.

М. і З. Л.

Частина третя*).

(Далі).

VII.

Не давні ті часи: роки 1877 та 1878; для Болгарії це була дуже важна пора: неначе при тяжкій хоробі, коли невідомо, чи жив буде хворий, чи ні. Всі були в непевності, мов у гарячці, і ті, що нічого не робили, дожидаючись, що доля сама дасть, і ті, що давно вже літ десять невтомно, невпинно працювали всякими способами, щоб здобути кращу долю для рідного краю. Почалося повстання на Балканах: народ зрозумів, чого йому треба тай ішов на одчай, щоб здобути собі волю, заплативши за неї дорогою ціною—ціною крові.

І полилась кров болгарського народа широкою річкою, і здрігнулась вся Європа. Здрігнулись і родичі—слав'яне і заходились помагати болгарам.

А Турція завзялась втопить у крові всі змагання болгарів до волі та кращої долі. Здійснилось те, що казав Петрові рущуцький паша, коли виряжав його послом у Бухарешт до революційного комітету.

— Відхочеться болгарам любити свій край, говорили турки.

Баші-бузуки і черкеси різали старих і малих, жінок і дітей, гарбали—що можна було, палили те, чого загарбити не могли і переводили в руїну болгарські села. Хто встиг з селян—розбіглись у гори і пристали до чет повстанців. Обезлюдів тихий край; по рунах та пожарищах хазяїнували ворони та вовки-сироманці...

Не первина була туркам так тяжко і жорстоко розправлятись з своїми підданими: такі самі побойовиська катування людей, пожари і руїни бували й раніше, за Сулейманів і Селімів султанів. Але тоді Турція була сильна і могутня і не сміли инши держави мішатися у її справи.

Тепер настали инші часи: сила турецька падала і падала, а сусідні держави росли і дужчали—тож і відкликались вони на турецькі звірства чим раз голосніше.

Дійшла звістка про кріваві балканські події і до Рущука і серце болгарського люду стиснулось від болю за братів; жінки плакали, чоловіки ходили сумні й мовчазні.

Петро, прочитавши в газеті коротеньку звістку про ті кріваві події, зблід як мрець. Саме тоді увійшла до сина баба Мокра і, глянувши на його обличчя, зрозуміла, що правду чула й вона від людей на вулиці. Який час стояли вони мовчки—матір і син—і дивились одно на одного. Баба Мокра зітхнула й промовила.

— Що-ж?.. нещастя.

Петро хотів їй щось відказати, але вона мовила далі:

— Я казала те саме, коли згинув брат твій старший і коли згинув брат молодший... То були нещастя менші, а тепер більші, та все одно. Що-ж? спитала вона.

— Мамко! сказав Петро. Тяжко мені, сумно й совість докоряє, чому я тепер не у Старій Загрі, а тут сижу.

— Не кажи так сину, озвалась баба; прийде й на тебе черга.

— Хіба прийде?

— А тож як? Аджеж мусить бути правда у Бога. Жаліємо тих, що погинули, але треба подумати й про тих, що живі поки-що.

Петро схилився и поцілував матір у руку, а вона пригорнула його голову до грудей і казала:

— Може настануть ще гірші часи, ніж тепер. А поки що треба робити те, що можеш.

Так говорила проста, неписьменна баба і навчала свого вченого сина. Та не всі так думали, як вона. Не встигла вона вийти від сина, як прибігла Іленка, блідна і задихана, немов перелякана. Петро встав до неї на зустріч, а вона, заломавши руки, промовила тільки одно слово:

— Адрес!..

Це слово лякало чесних і порядних людей в Болгарії від року 1868. Тоді болгари підписували „добровільно“ адрес до уряду з подякою за те, що вирізали і покатували турки чету повстанців під приводом хаджі Дмітра. За що-ж тепер дякувати турецькому урядові? За те, що вирізано і зруйновано скілька тисяч мирних і беззбройних селян, жінок та дітей?...

— Адрес! скрикнула Іленка, батько... він іде до тебе... зараз буде... і вийшла до Анки, лишивши Петра самого.

У Рущук назначений був новий паша, а старого перевели у друге місце. Той старий був розумний, хитрий і освічений і знав, як поводитись з людьми. Багато де-чого він робив так бережно і розумно, що виходило, неначе це не він робив. І адрес він провів би так хитро, неначе-б то самі болгари його бажали подати. Але новий паша поводився зовсім инакше.

Він послав до хаджі-Хріста ад'ютанта з приказом, щоб зараз був готовий „добровільний“ адрес. А власне звернувся він з таким приказом до хаджі-Хріста, не до кого иншого, бо відомо було, що той сам придумав петіцію до султана, щоб позакривано школи та читальні.

Почувши такий приказ, хаджі Хрісто навіть зрадів, бо подумав, що це знак великої віри і шаноби для його від турецького уряду. Він і сам думав, що в такі страшні часи розрухів і нелюдських кар найкраще буде і найбезпечніше впасти ниць перед урядом, покоритись і відцуратись від тих „божевільних злочинців-повстанців“.

Отже ж він щирою душею вислухав приказ від адьютанта.

— Добре, ефенді, сказав він. Я напишу адрес і подам його на громаду.

— Дурниця, озвався адьютант. На громаді сидять турки і жиди, які не бунтують проти падішаха. Бунтуєте тільки ви, болгари, той мусите проміж себе зробити це діло. Ти напиши адрес до полудня, а тоді я пришлю до тебе юзбаші та жандарів і вони поможуть тобі збірати підписи.

От така була справа, що пригнала Іленку до Петра.

Петро вийшов у гостинну світлицю і не довго довелося ждати йому гостя.

Хаджі Хрісто, увійшовши і привітавшись, зараз виклав Петрові все діло.

— Пиши адрес, сказав він.

— Ні, хаджі, відповів Петро. Такого я не зроблю.

— Чому?

— Бо до сеї роботи балканської я сам приклав рук.

Хаджі Хрісто аж відступив назад, розвів руки, роззявив рота і витрищив здивовані очі на Петра.

— А я... а я...—бубонів він—думав за тебе Іленку віддати... і все добро моє...

— Спасибі тобі за це,—озвався Петро,—але...

— Але... знаєш що?—перехопив хаджі Хрісто: напиши адрес, підпишись під ним, то турки і в думку не візьмуть, що ти приклав рук до того... до тої справи. Скінчиться все добре, настане знов спокій і я віддам за тебе дочку. Все буде добре. Про це я недавнечко говорив із жінкою. Га?

— Ні, хаджі, ні,—відрікся Петро.

— Ти знаєш, скільки грошей я дам за дочкою?

— Не знаю.

— Двадцять тисяч меджідів.

— Хоч би й так...

— Більше хочеш?

— Ні за які гроші не напишу я адреса і не підпишу його,—рішуче сказав Петро.

— Написав би й хто инший,—мовив Хаджі.

А що ти зробиш, коли зо мною прийде до тебе юз-баші? Пропадеш, як не підпишеш.

*) Див. „Рада“ № 200.

церкву княгиня, як кажуть, обіцяє дати 3000 карб., коли тільки церкву будуватимуть на вигоні перед її домом. Більшість селян проти цього. Де-які шуткуючи кажуть, що, мов, ще й до церкви не пустить тоді, бо скаже, що вона її! Селяне цього року збудували недалечко побіля старої церкви каплицю з олтарем. Але через щось місцевий священик одмовився посвятити місце для неї. Люде гомонять, що благочинний ніби-то сказав таке людям: „Можете завести коней у цю часовню, або зробити з неї лавку, бо місце не посвячене“. Селяне обурені. Будучи злі ще за де-що на свого батюшку, вони порішили зовсім одсунути його од будування нової церкви. Таке недовірря дуже вразило священика. В звязку з цим він виїхав до архирея. (Од власн. кор.).

= **З Чернигівщини. Ціни за голови.** По всьому борзенському повіту п. справник порозклеював таке оповіщення, яким до загальної відомости доводиться, що за те, коли хто йому викаже місце, де пробуває десяток відомих розбишак (вони всі поименовані), тому він дасть по 100 карб. за кожного. Прізвище „заявителя“ буде триматись в таємниці. Таку ж саму награду дістануть і поліцаї борзенського повіту, як що хто затримає згаданих злочинців.

= **Пожежі.** В околиці коло Батурина, конотопського повіту, цими днями знов счинилось кілька пожеж. Так, у с. *Пальчиках* вночі проти 30-го августа од підпалу згоріло дві клуні з хлібом і сіном, хата та хлів у селянина Коваленкова. Шкоди нароблено на 1000 карб.

1-го сентября вдень в с. *Мельні*, кролевецького повіту, з невідомої причини погоріло аж 27 дворів. При цих дворах згорів увесь хліб та різне майно селянське.

Того ж таки 1 сентября, під вечір, у самому Батурині, очевидно, теж з підпалу зайнявся хлів у селянина Домашенка, й од його вже загорілася клуня, де було хліба 90 кіп., сіно то що. Тут же згоріло двоє дорогих коней та двоє телят. Шкоди нароблено на 1800 карб. Ця пожежа в д--ія Домашенка дуже обурила батуринців, бо він там поважана людина і нікому ніякого зла не робив... (Од власн. кор.)

= **З Полтавщини. Сорочинська справа.** У „Полт. Голосъ“ повідомляють, що на сорочинський процес, який розбіратиме в Полтаві 20 сього сентября виїздна сесія харьківськової судової палати, публіку пускатимуть тільки по білетах. Справа розбіратиметься кілька день. Підсудних в цій справі 19 душ, а свідків більш, як 100. Оборонцями виступають: Є. Сіяльський, П. Перцович, В. Колачевський (Київ), М. Аренштейн, Г. Старицький і М. Беренштам (Петербург). Чи правда ж, що й письменник В. Короленко виступить в цьому процесі яко оборонець—ще поки невідомо.

= **Вибори гласних.** Полтавський повітовий з'їзд 3 сентября скасував постанову волосних сходів: Байрацького, Мачушського, Пісчанського, Микільського, Решетилівського та Тохтавулівського, котрими призначені уповноважні по виборах гласних земського зібрання. Дякуючи цьому обібрані особи не мають права брати участь у виборах гласних. А що вибори вже відбулись і в них брали участь і ці уповноважні, то й вибори мусять бути визнані незаконними. З приводу цього полтавська повітова земська управа звернулась за поясненням до губернатора. (Од власн. кор.)

= **З Херсонщини. Невдала втеча.** 3-го сентября *з Одеси*, з тюрми, під побільшеною вартою вели по етапу на Миколаїв здоровенну партію арештованих (щось до 300 душ). В цьому гурті, в самому хвості, був і затриманий кілька місяців тому (під час вибуху бомби на кватирі Лаврової) хазяїн конспіративної кватирі, колишній матрос Порфир Сулимовський. Тільки дійшов етап до Привозної площі, як Сулимовський, вибравши слушну хвилину, кинувся тікати. За ним погнались. Добігши до Преображенської вулиці, Сулимовський наскочив на якусь жінку, що йшла саме навпроти, і впав, але швиденько підхопився й подався далі. Та тут знов якийсь стрічний чоловік підставив йому ногу і він грюкнувся об землю. Але ж, не зважаючи й на те, що Сулимовський дуже забив собі голову, він схопився й побіг далі. Тут знов його збив з ніг стрічний салдат, а до того підоспів стражник і рубонув шаблюкою по руці і розбив ліктя й кілька раз ще вистрілив, улучивши Сулимовського в ногу. Пораненого зараз приставили в Олександрівський участок, де лікарь „негайної“ запомоги“ перевязав йому рани, і потім втікача перевезено в тюремну лікарню. (Од. Нов.)

З Галичини.

= **Велике демонстраційне віче** за чотироіменне голосування до галицького сейму впорядила соціял-демократія 2-го сентября в Львові на площі Іосевського. На вічу, що відбулося під проводом посла Й. Гудеца, промовляли посли Андр. Морачевський, Андр. Шмігельський і С. Вітик. Після того, як було вже ухвалено резолюцію, що людність не заспокоїться доки не вибере собі загального голосування до сейму, рушили вічевики кількатисячним демонстраційним походм головними улицями міста аж до міського театру. Тут після заклику до енергійної боротьби та організації, що сказав д-ій Нахер, вічевики розійшлися. (Діло).

По висчих школах.

В київський університет 4-го сентября почали нарешті приймати на студентів і абітурьєнтів-евреїв київської учебної округи: прийнято поки що 43 душі з цілої сотні, що зможуть по процентовій нормі вступити в університет. 4-го ж сентября прийнято так само 8 евреїв-фармацевтів, що мають фармацевтичні дипломи з однакою й прослужили в аптеці найдовше.

Абітурьєнтів-евреїв з чужих округів сього року в університет зовсім не будуть приймати.

4 сентября в університеті вивішено розклади лекцій по всіх факультетах на це осіннє півріччя.

На висчих приватних жіночих історично-літературних курсах виклади лекцій почнуться 10-го сентября. Директор курсів закликає своїх слухачок зійтися на вступну лекцію 7-го сентября, в 6 год. вечора, на кватирі курсів—Пушкінська вул., 32, одібравши заздалегідь з канцеляріі курсів входові білети.

До виборів у третю Думу.

= **Скільки усього виборців у Київі?** Тепер, коли вже оповіщено виборчі списки в Київі, є змога зробити остаточний підрахунок усіх виборців по участках Київа, окремо по кожному розряду. Всіх виборців у Київі—19235. з їх 2324 по першому розряду, а 16911 по другому. По участках вони поділяються ось як; 1) *в старо-київському*: по 1-му розряду—499, по 2-му—4061 виборець; 2) *в печерському уч.*: по 1-му розр.—69, по 2-му—953; 3) *в подільському уч.*: по 1-му розр.—282, по 2-му 1827; 4) *в дворцьовому уч.*: по 1-му розр.—200, по 2-му—1078; 5) *в плоському уч.*: по 1-му розр.—311, по 2-му—1998; 6) *в бульварному уч.*: по 1-му розр.—161, по 2-му—1029; 7) *в лукьянівському уч.*: по 1-му розр.—344, по 2-му розр.—2595; 8) *в либедському уч.*: по 1-му розр.—458, по 2-му—3360 виборців.

= **З'їзд делєгатів од польських виборців з Литви та України** тягнувся в Київі аж два дні—1 й 2-го сентября. Засідання одбувалися в залі польського клуба „Ogniwo“; міркували про вироблення виборчої платформи наступної кампанії та про тактику майбутніх польських депутатів з Литви й України в Державній Думі; найбільше балакали про § 6 торішньої віленської резолюції, се б то про вступ литовсько-українських делегатів в солідарне „польське коло“ чи про організацію окремої парламентської групи. (К. М.).

= **Циркуляр п. губернатора** про вибори уповномочних на повітові виборчі з'їзди землевластителів. На підставі ст. 30 установи про вибори в Державну Думу міністр внутрішніх справ видав наказ, щоб по де-яких повітах Київщині, аби вибрати уповномочних в повітові виборчі списки землевластителів, було впоряжено по кілька окремих попередніх списків властителів дрібного нерухомого майна та настоятелів церков, а саме:

По київському повіту—три окремих попередніх з'їзди: *перший* з'їзд у Київі з настоятелів православних церков та римсько-католицьких костьолів; *другий*—в Київі, з людности с. с. Деміївки, Соломенки й Шулявки й так само волостей: хотовської, трипільської, стайківської, ржищевської, кагарлицької, германівської, черняхівської, велико-дмитрівської, стависької, обухівської, глевахівської та білгородської і *третій* з'їзд в м-ку Гостомелі, з людности волостей: гостомельської, старо-петровської, димерської, бородянської, макарівської та бишівської.

По бердичівському повіту—два окремих попередніх з'їзди: перший з'їзд в Бердичеві, з настоятелів церков та костьолів і так само з тих, що мають нерухоме майно розміром не менш, як одна пята частина повного цензу, і *другий* з'їзд в м-ку Вахновці, з тих, що мають нерухоме майно розміром менше, як одна пята частина повного цензу.

По радомисльському повіту—чотирі окремих попередніх з'їзди: *перший* з'їзд в Радомислі, з настоятелів церков та костьолів, що мають землі в районі волостей: брусилівської, водотийської, вишевичської, потіївської, малинської, кичкирівської та коростишівської; *другий* з'їзд в м-ку Іванкові, з настоятелів церков та костьолів, що мають землю в районі всіх инших волостей радомисльського повіту; третій—в Радомислі, з тих особ, що мають нерухоме майно розміром не менш, як одна п'ята частина повного цензу, і *четвертий*—в селі Чоповічах, з особ, що мають нерухоме майно розміром менше, як одна пята частина повного цензу.

По всіх инших повітах Київщини впоряжаються *спільні* для всіх дрібних властителів та настоятелів церковних попередні з'їзди, які скликаються по всіх повітових містах, за винятком таращанського повіту, де попередній з'їзд буде скликано в м-ку Ставищах.

За кордоном.

Сороковий щорічний конгрес англійських тред-юніонів (професійних спілок) в Базсі.

Конгрес англійських тред-юніоністів, що закінчився цими днями, безумовно заслуговує того, щоб спинитись на йому докладніще. Вже однією кількістю своїх делегатів сьогорічний конгрес значно ріжниться од всіх попередніх. Так в 1905 році на конгресі було 458 делегатів в 1906—491, а сього року—521. Що до кількости робітників, представлених на конгресі, то сьогорішній теж може похвалитись більшою кількістю ніж всі попередні. В 1905 році на конгресі було представлено 1,562,000 робітників, в 1606—1,554,000, а сього року—1,700,000 робітників. Сорок років тому на першім конгресі тред-юніоністів в Манчестері було всього 34 делегати. Тепер ми бачимо як-раз стільки ж представників од тред-юніонів в парламенті. Крім послів-робітників, на сьогорічний конгрес прибуло 26 мирових суддів-робітників, 17 городських дорадників, три члени графських (окружних) рад та стільки же ольдерменів (вищих провінціальних чинів).

Все це теж робітники, які належать до ріжних тред-юніонів. Сього року особливо дбали про те, щоб делегатами на конгресі були тільки тред-юніоністи або секретарі спілок. Новий відтінок внесли в конгрес представники од актьорського тред-юніону, які вперше сього року прибули на конгрес тред-юніонів. До останніх часів актьорська спілка стояла осторонь, але після великої забастовки в початку цього року, актьори прилучились до решти робітничих спілок. Ентузіазм та захоплення, з якими одбувались всі засідання конгресу, цілком природні й зрозумілі. Всього тільки 8 років тому на конгресі в Плімуті, під впливом судових кар, шляхом яких у тред-юніонів було однято багато прав, робітники постановили мати власну партію в парламенті. Й через шість років постанову було здійснено. Англійські робітники мають в парламенті дуже незалежну партію, з власним привідцем та пікьором (Whip), діяльність якої дала вже блискучі наслідки. Уряд приняв біль, внесений робітничою партею. Під її впливом поширено діяльність закону про відповідальність підприємців за життя та здоровля робітників, а також принято законопроект про сніданки для дітей в народніх школах.

Знайомство з діяльністю англійських тред-юніонів, наскільки про це можна судити з відчитів, прочитаних на конгресі, приводить до висновку, що всі формули загальновживані на континенті, не годяться для Англії. Англійські робітники мають міцну партію в парламенті, з якою рахуються і тори (консерватори) і вігі (ліберали); тред-юніони велика сила; в парламентській партії та в тред-юніонах багато особ зовуть себе соціялістами; а про те соціял-демократи, які згідно з формулою тільки одні вірно репрезентують соціялізм і робітників, за двадцять років не змогли провести *ніодного* посла. У всій соціял-демократичній партії всього 10 тисяч членів, здебільшого—не робітників. А про те тред-юніони з кожним роком все більше й більше ухвалюють соціялістичні резолюції. Англійський робітник — людина практична; він ненавидить всякі формули та схоластику, як би вони не називались.

Що до праць самого конгресу, то заслуговують уваги промови голови конгресу, який звернув увагу делегатів на безробітних, кількість яких не зменшується, не вважаючи на те, що загальне економічне становище Англії в цей час не залишає бажати нічого кращого.

Голова пояснив це з'явище тим, що раз-у-раз вигадуються нові машини, а старі поліпшуються, але прийшов до висновку, що тред-юніоністам більше не треба боротись з ними. Робітники мусять примиритись з істнуючим фактом, але за те вони повинні сконцентрувати всю свою енергію на боротьбі за побільшення заробітньої платні. Коли в робітників буде більше грошей, зростуть і потреби, для задовольнення яких доведеться поширити продукцію.

Таким чином, зріст потреб у робітничих мас викличе до життя нові фабрики та нові галузі промисловости. В звідомленні парламентської партії на перший план висовується потреба державної пенсії для безсилих та старих робітників. „Багато людей в Англії—каже звідомлення,—розпочинають свою боротьбу за життя при гарних умовах і кінчають її чималою сумою в банку. Для цих щасливих ні пенсія, ні порядки в „робочих домах“ не мають ніякого інтересу. Инші починають життя в злиднях і після цілого ряду років впертої праці кінчають її в „робочім домі“. Для них пенсія для робітників має більше значіння, ніж всі соціяльні питання, взяті вкупі“.

В суді.

Одеська судова палата.

Позов на генерал-майора Н. А. Думбадзе.

Кілька місяців тому Олександра Зібірова подала до 2 департаменту одеської судової палати позов на генерал-майора Думбадзе на 1000 карб. В іюні минулого року генерал їхав казенною полковою коляскою по Катерининській улиці в Севастополі на зустріч командуючому військом, причім переїхав недорослу Клавдію Зібірову, тяжко покалічивши й. Дівчинка пролежала в лікарні більше місяця, слабуючи на тяжкі хвороби внутрішніх органів.

Скінчилось тим, що Зібірова навіки лишилась нездатною до праці. З огляду на це, мати дівчини, Олександра Зібірова подала в сімферопольський окружний суд позов на генерала Думбадзе, вважаючи його винуватцем за каліцтво дочки.

Генерал-майор Н. А. Думбадзе подав в суд отзив, прохаючи одкласти засідання з огляду на те, що в суд на призначений день він прийти не може, бо ще не виголився од ран, що причинив йому вибух бомби в Ялті. Що ж до суті справи, то, на думку генерала, вся історія з позовом є тільки один шантаж, причім генерал чомусь певен, що позивати його підмовили Зібірову робітники з корабельного боку. Поясняючи, як сталася подія, генерал Думбадзе каже, що дівчинка скочила з вагону трамвая й в цю хвилину попала під бричку, яку не можна було спинити, бо дорога йшла під гору. Незалежно од цього генералові здається, що *позов треба подавати не на його, а на казну, бо він їхав в казенній бричці (!)*.

Сімферопольський окружний суд, допитавши свідків, постановив, що за генералом Думбадзе нема ніякої вини. Олександра Зібірова, вважаючи таку постанову неправильною, перенесла позов до одеської суд. палати. „Од. Нов.“

Граф Коновніцин, голова „союза русскаго народа“, не платить боргів.

2-го сентября сього року мировий суддя 8 участку м. Одеси розглянув дві справі, причім в обох обвинуваченим являється „прачешний граф Коновніцин, славнозвісний голова одеської чорної сотні, знаменитий погромщик, палкий „потреот“ etc., etc., etc. По першій справі д. С. Астафьев вимагав з графа 28 карб. Позивач заявив судді, що він поставив в друкарні чорносотенного листка „За Царя и Родину“ дві машини, й за це він мав одержати 50 карб. Заплативши 22 карб., граф більше платити не схотів. Суддя присудив стребувати з графа 28 карб. та за ведення справи. По другій справі запасний унтер-офіцер І. Сотніков требує з графа 141 карб. 29 коп. за службу в конторі листка „За Царя и Родину“. До судді граф не прийшов, а прислав заяву, що він хворий, а що до позову, то він ще не одібрав відомостів з контори. Мировий суддя одклав справу до 10 сентября.

Останні вісти.

(По телеграфу та з газет).

До виборів в Державну Думу.

Петербург, 4 сентября. Губернаторам предписано негайно зробить анкету про настрій виборців і повідомить про це міністерство.

Правопорядці рішили в Петербурзі підтримувати кандидатів „союзників“.

Міністерство запропонувало епархіальному начальству тягти до відповідальности церковнослужителів, які не братимуть участі у виборах.

Петербурзькі н.-с. рішили не виставляти своїх кандидатів по першому розряду і вступить в блок, коли в нього увійдуть всі ліві.

В Петербурзі та Москві мирнообновленці при виборах по другій курії, не маючи надії на успіх, рішили голосувать за кадетів.

„Рѣчь“ повідомляє, що де які петер-

— Так і буде,—сказав Петро.

— Це твоє останнє слово?

— Останнє.

— Що ж!—зітхнув хаджі Хрісто, встаючи. Не скажеш принаймні, що я не хотів тобі добра зробити.

Хаджі росказав жінці та Іленці про свою розмову з Петром і потім звернувся до дочки:

— І що ж це йому сталося, що він не хотів ані тебе, ані грошей? Покинь вже ходити до баби-Мокри, бо над їх домом якесь нещастя заснувалося.

Дівчина дуже стрівожилась за Петра. Не минуло й пів-години, як вона сиділа вже в крамниці у баби Мокри і тихенько росказувала їй про те, що казав батько. Баба Мокра вислухала й задумалась.

— Треба добре сховати Петра,—казала Іленка,—коли б турки схотіли зробити йому яке лихо.

— Де ж його сховати?

— В комірці у нас,—казала Іленка. У нас трусу не буде, річ певна, а я його переховаю.

— Може й так якось обійдеться покищо,—сказала баба Мокра.

Воно й справді обходилось якось поки-що, поки Росія не об'явила війну Турції. А як тільки війна почалася, турки зараз заходились ловити всіх непевних болгарів. У Рущуці в першу голову забрали де-кількох із тих, що не підписались під адресом. Петра не взяли, бо він часто бував у консулів і до якого часу турецький уряд не хотів його брати.

Але далі чогось не щастило туркам з арештами: раз-у-раз щезали кудись дивним чином ті люде, яких намірялись забрати в тюрму. Ось-ось був, всі його бачили, а як прийдуть було, жандари арештувати—нема його, мов у землю пішов. І так мало не що-дня.

Арістархі-бей ходив, мов несамовитий: і шпигів наставляв, і сам стежив, та нічогісенько не знайшов. Щезали непевні люде і ніяк не давались у руки. А закордонні шпиги сповіщали рущуцький уряд, що велика сила втікачів збірається за Дунаєм, у Румунії, і російські та румунські офіцери муштрують їх до військової справи.

Очевидно було, що хтось дуже розумний та дотепний орудує цею справою у Рущуці; гадали всі на Петра, але доказу на його ніякісенького не було. Петро сидів у крамниці або дома, нікуди не виходив, хіба що тільки де-коли до знайомих консулів. Баба Мокра часом ходила в конак, коли бували які справи там; иноді заходили до неї де-які писарчата з конаку. Кого чаркою, кого грішми вона вміла задобрити і де-коли звістки витягала з них. Часом забігала Іленка у крамницю до баби Мокри і... в де-яких дорученнях помогала бабі.

Так щезали з Рущука непевні болгари і виринали за Дунаєм у Румунії. Велику службу служила криниця баби Мокри.

Та незабаром цій роботі прийшов край.

Коли російське військо дійшло до Дунаю і, поставивши на румунському березі гармати, почало обстрілювати Рущук, турки побачили, що старих валів, шанців і башт—не досить: колись вони були неприступні, але за довгий час пообсовувались, підупали. Проти нових гармат, що били дальше і сильніше, треба було сипати нові і кращі вали та шанці.

Турецькі інженери обходили рущуцькі кручі над берегами, міряли, міркували. Зайшли вони і в сад баби Мокри.

Баба зараз прибігла до сина в його світличку на другому поверсі. Петро стояв біля вікна і крізь бінокль дивився в сад, уважно стежучи очима за інженерами.

— Що?—спитала баба Мокра.

— Погано, мамо,—озвався Петро,—дуже погано.

— А що?

— Турецькі інженери хіба сліпі будуть, як не побачать, що в нашому саді найкраще місце для шанців.

— Може не побачать казала баба Мокра.

— Ледве чи так... А в тім побачимо, що буде. Я не знаю, які гармати думають ставити турки.

— Хіба не однаково?

— Не однаково, мамо. Ріжні бувають гармати, ріжні й шанці для них потрібні.

— А ти ж хіба знаєш, які до чого шанці бувають?

— Знаю, мамо.

— Головонько ти моя розумна, світла, єдина... казала баба, обіймаючи голову сина і цілуючи її, а сльози виступили на її очах.

Другого дня, після цеї розмови у двір баби Мокри війшло чоловіка зо шість турецьких офіцерів та інженерів, а за ними ціла валка салдатів з жердками, латами, кілками, шнурами, треножниками, столиками та якимись скриньками. Попрямували вони у сад.

Петро крізь бінокля бачив, як вони забивали кілки й жердки, міряли шнурами. щось записували на паперях і радились про між себе. Петро нахмурився, зітхнув і промовив сам до себе: погано!

Увечері того ж дня він сказав матері, що турки будуть насипати батарею в їх саді і неминуче доберуться до тайника в криниці, бо землі їм треба буде багато.

— Що ж?—озвалась баба Мокра. Скажем, що ми нічого не знали.

— В тайнику багато заборонених книжок та газет. Знайдуть їх.

— Треба їх зараз забрати.

— Не пора вже, мамо. Робота вже почалась, а при ній поставлено варту.

Баба Мокра сплеснула руками.

— Втікать самім треба,—сказав Петро,—поки нас не забрали в тюрму. Та чи втечеш тепер?

Задумались обоє.

— Мені, старій, втікать нічого,—мовила баба. Що мені зроблять? Я стара, дурна, темна, нічого не знаю... Подержать тай пустять. На що я їм здалася? А ти сховаєшся.

— Сховаюсь? — спитав Петро. Та куди?

— У хаджі Хріста.

— У хаджі Хріста?—здивувався Петро. Що ти вигадала, мамо?

— Еге, у хаджі Хріста, кажу. Там тебе й не подумають шукати: там захист добрий, безпечно тобі буде.

— Та...

— Не журись. Іленка тебе переховає у комірці; ніхто, крім неї, й знати не буде.

— Ні, мамо,—сперечався Петро. Не хочу я до хаджі Хріста.

— Не змагайся, синку. Його ти не підведеш, бо у турків він такий певний, як ніхто. А знати про те буду лиш я та Іленка.

Не пора тепер розбірати, чи годиться, чи ні: твоя голова ще потрібна для нашого народу; треба її зберегти. А иншого способу рятуватися я не бачу.

Петро ходив по хаті, задумавшись, а баба Мокра тим часом пішла до Іленки.

Другого дня турки при роботі в саду баби Мокри докопались до тайника, обійшли його, витрусили все, що там було.

Кинулись у господу—там крім челяді нікого не було.

Баба Мокра сиділа у своїй крамниці, а Петро щез невідомо куди--ніхто не знав і не міг сказати. Анки тако ж не було, бо переховали її у себе добрі люде.

Бабу Мокру забрали в тюрму, челядь її розігнали, а господу зруйнували, як тільки могли: повалили стіни, позривали помости, порозбивали шафи, скрині,—все шукаючи Петра, та все дурнісінько: Петра не знайшли.

Все майно баби Мокри сконфісковано, а за голову Петра назначено ціну: двадцять п'ять тисяч гурушів.

(Кінець буде).

бурські поляки висловлюються проти передвиборчих блоків з кадетами.

В „Россіи“ видруковано відозву октябристів.

Москва, 4 сентября. 2 сентября в московському, богородському, броницькому, верейському, волоколамському, звенигородському, коломенському, можайському, подольському, рузькому і серпуховському повітах вибрано 224 уповномочних од волосних сходів, з них 2 члени „союза русскаго народа“, 19 називають себе монархистами, 52 правими, 170 поміркованими, 33 лівими та 4 крайніми лівими. В богородському, броницькому, верейському, звенигородському, клинському, коломенському, подільському, рузькому і серпуховському повітах 2 сентября відбулися вибори уповномочених од робітників промислових підприємств; вибрано 133, з них: 1 член „союза русскаго народа“, 23 соціял-демократи, 5 називають себе монархистами, 4 правими, 74 поміркованими, 25 лівими і 1 крайнім лівим. У волоколамському повіті вибори уповномочених од робітників не відбулися.

Кременчук, 4 сентября. Вибрано уповномоченими пять робітників, з них троє безпартійних — од фабрично-заводських підприємств та двоє безпартійних лівих—од залізно-дорожних майстерень.

Полтава, 4 сентября. Відбулися вибори уповномочених од робітників майстерень та друкарень. З уповномочених—один правий, инші прогресисти.

Кишиньов, 4 сентября. Передвиборчі з'їзди дрібних земельних власників оргієвського та бендерського повітів і власників иншої нерухомости, крім землі, од сіл Тарутино, акерманського повіту, та містечка Ганчешт, кишиньовського повіту, не відбулися: на перший з'їзд ніхто не явився, на другий прибув всього один виборець, на третій—три, на четвертий—74, які все таки не склали навіть ні одного ценза.

Вінниця, 4 сентября. Коло Жмеринки відбувся губернський з'їзд руських поміщиків та священиків для з'єднання під час виборів. Обмірковували на з'їзді кандидатури до Думи.

Шкільні справи.

Петербург, 4 сентября. В петербурзький університет прийнято всього 72 еврея, не прийнято—177. Рада професорів звернулася з проханням дозволити прийняти всіх евреїв на юридичний факультет.

Рада міністрів не признала можливим в цьому році одчинить університетські курси в Саратові.

В раду міністрів внесено пропозіцію дати університетам право видавать жінкам-лікарям, які скінчили закордонні університети, дипломи лікаря з відповідними правами.

На зібранні групи петербурзьких студентів с.-д. було ухвалено резолюцію меншевиків про „використання всіх легальних засобів“. Представник центрального комітета партії, большевик, наложив veto на цю резольцію. Рада старост відповіла, що група в своїх вчинках автономна і veto одкидає; тоді представник ц. к. заявив, що всих, хто підлягатиме постанові меншевиків, буде виключено з партії. Інцідент цей передано на розгляд ц. к. партії.

В судах.

Петербург, 4 сентября. 3 сентября Гурко явився в сенат, де йому вручено акт обвинувачення. По справі Гурко з боку обвинувачення викликано 24 свідки. Справу буде розглянуто між 23—28 сентября.

Судебна палата одмінила конфіскату „Русскаго Знамени“ од 28 августа; судову справу проти Дубровина припинено.

Военно-окружний суд за пограбування конторщика присудив до смертної кари селянина Іванова 20 років та Горячева—19 років.

Колишнього депутата Окуньова тягнуть до суду по 129 ст.. його посажено в тамбовську тюрму.

Москва, 4 сентября. На прохання суду про зменшення кари Зуєву, приговореному до смертної кари за убивство інженера Кребса, не звернуто уваги. Мати Зуєва послала Цареві прохання про помилування і звернулась за допомогою до германського імператора.

Діяльність адміністрації.

Петербург, 4 сентября. Петербурзький градоначальник припинив газету, яка виходить в Петербурзі англійською мовою.

З наказу петербурзького градоначальника оштраховано по 1000 карб., з заміною арештом на півтора місяці, коли не заплатять штрафу, редакторів газет „Свободныя Мысли“ Давидсона та „Петербургскія Вѣдомости“ кн. Ухтомського за зламання обовязкових постанов 2 іюля р. 1907.

„Руси“ телеграфують з *Тифліса*, що на місце убивства Чавчавадзе послано карательний одряд.

Одеса, 4 сентября. З наказу губернатора посажено під арешт на два тижні кожного шість „союзників“ за те, що вони були в натовпі, який стріляв і робив бешкет на улиці.

Градоначальник побував в городській управі й прохав допомагати йому завести спокій в городі, обіцяючи з свого боку допомогу управі. На надзвичайному засіданню управи постановлено звернутися до думи з пропозіцією, що треба зробити, щоб завести в городі спокій.

Петербург, 5 сентября. „Бирж. Вѣд.“ підводять рахунки діяльности надзвичайної охорони. На протязі року в Петербурзі за цей час було накладено 13,562 кари на 4,700 провинних і декілька сот тисяч штрафів.

Міністерство збірається переглянути тимчасові правила про товариства та спілки, щоб замінить ці правила постійним законом.

Убивства, та грабіжі.

Одеса, 4 сентября. У вечері 8 грабіжників, з яких один держав в руках бомбу, вірвались в синогогу на Міщанській улиці,—забрали 500 карб, і втікли. В цьому районі зроблено поголовний трус.

Вологда, 4 сентября. Арештант з рот застрелив на улиці з браунинга надзирателя, який вів його на перевязку; злочинця затримано.

Єлисаветполь, 4 сентября. В зангезурському повіті при перестрілці з розбійниками убито поліцейського стражника.

Серед „союзників.“

Петербург, 4 сентября. Головна рада „союза русскаго народа“ позиває головне управління по справах друку за убитки, які зроблено „союзу“ неправильною конфіскатою „Русскаго Знамені“.

Між дворянами.

Петербург, 4 сентября. З Тули телеграфують „Бирж. Вѣд.“, що на надзвичайному зібранню дворян більшістю 124 проти 20 постановлено виключить з числа дворян редактора „Тульской Рѣчи“ дворянина Арсеньєва, вважаючи „видання прогресивної газети, яка спочуває визвольному рухові, безчесним вчинком“.

Холера.

Симбірськ, 4 сентября. 3 сентября в Сизрані знято з параходу слабого на холеру; в залізнодорожній лікарні померло троє.

Саратов, 4 сентября. В городі заслабло на холеру 17, померло 5. В губернії заслабло 13, померло 11.

Казань, 4 сентября. 3 сентября в Казані заслабло двоє, в козьмодем'янському повіті один і в Тетюшах один.

Москва, 4 сентября. Санітарна комісія довідалась, що непевно слабих на холеру було 22 чоловіка; справдіж на холеру заслаб один.

З наукового, літературного та артистичного життя.

> **Нова сталь.** Кілька місяців тому в Південній Америці, в Перу, знайдені величезні залежі руди, яка содержує в собі значний процент метала ванадія. Цей здобуток має надзвичайне значіння для сталевої промисловості. Річ в тому, що метал ванадій, коли його додати до звичайної сталі, навіть в самому найменчому числі (0,4—0,20 проц.), настільки поліпшує вартість сталі, що вона робиться значно кращаю за так звану нікелеву крицю. Така ванадійська сталь була відома й раніш, але їй не надавали широкою практичного значіння через те, що сам ванадій добувався в дуже малому числі і коштував у-тричі дорожче за золото. Ванадійську сталь вживали тільки на де-які частини автомобілів та на панцирі. Тепер же, коли ванадій значно подешевшає, вироби з ванадійської криці мусять витіснити звичайну сталь з усієї сталевої промисловости.

Для експлоатації знайдених копалень в Перу зосновалось акціонерне т—во „American Vanadium C°“, яке не що давно робило демонстрації виробленої ванадійської криці в Пітсбурві перед товариством металургів. При цьому виявилось, що нова сталь дуже легко кується й приварюється краще, ніж саме м'яхке залізо; вона легко обточується на станках; дуже гнучка і в кілька раз міцніша ніж звичайна. Таким чином вона має всі данні на саму широку будуччину й хоча тепер ще не можна цілком уявити собі того перевороту, який може бути в сталевій індустрії, що надалі всі машини, коли вони будуть виробляться з нової сталі, будуть значно легчі й міцнійші. А це буде мати значіння для побільшення всякої продукції. Але найбільше нова сталь стане в пригоді в залізнодорожному ділі, аеронавтиці та мореплавстві.

—

Н. Трикулевська перекладає, за дозволом автора, на італьянську та російську мови відому п'єсу **В. Винниченка „Великий Молох“**, що почалася друкуванням в VII книжці „Літ.-Наукового Вістника“.

Театр і музика.

Театр „Соловцовъ“.

В пьесі Дрейера: **„Семнадцатилѣтніе“**, збудованій на грунті інтересної родинної драми, дебютантка д-ка Чаруска виявила всю розмаїтість свого молодого таланту. В надзвичайно важній ролі Єріки, з її переходами од великих пориваннів дитячих радощів, ясних як сонце, до глибокої „сімнадцятилітньої“ туги молодої дівочої душі,—артистка була на високостях художньої гри. Вдячна постать, нервна вдача, відповідний голос, знання ролі допомагали як найкраще артистці витворювати яскравий образ. Инколи рухами і інтонацією д. Чаруска нагадує В. Комісаржевську—в ролі „Дикарки“. Чудесними партньорами їй були: д. Багров (художник) з його благородною, тонкою грою та д. Борисов (його батько) з натуральним виконанням доброго дідуся. Д. Орлов-Чужбінін був „важний“ для ролі Фрідера, сімнадцятилітнього кадета. Всі артисти грали майже зовсім без суфльора.

Litera.

—

Незвичайна пьеса. Л. Андреев дописує пьесу „Царь Голод.“ „Театръ и Искусство“ каже, що зовнішня оригінальність цієї пієси виявляється в тому, що декорацію впоперек розділено буде на два поверхи: підвал та бель-етаж. Дія йде одначасно в підвалі та в вищому поверсі: в підвалі—розмови, а зверху—тільки пантомима.

—

Нова п'єса Л. М. Толстого. Л. М. написав нову комедію на 5 дій і 6 картин, яка змальовує події останнього часу. П'єса називається—„Моя родина“.

ДОПИСИ.

Сквирський повіт (на Київщині). З кожним роком все побільшується число шкалень у повіті. Так, наприклад, до цього літа не було шкальні в с. Каленій. Але заходами ріжних благодітелів монополька з'явилася і тут і почала зразу ж добре заробляти. В самі гарячі часи жнив шкальня продавала горілки карбов. на 15 що-дня, а взагалі місячна виручка доходить, як кажуть, карбованців до 600—700. Сума не маленька, а для такого невеликого села, як Калена, то й занадто велика. Добрі наслідки „горілчаної просвіти“ не заставили себе довго чекати. Так, не що давно пьяні чоловіки сиділи недалеко коло шкальні під клунею і курили, аж поки не докурились до пожежі. Згоріло дві хати, погоріли хліви і клуні зо всім збіжжям. І бідні погорільці сидять тепер на своєму попілищі, кленучи долю і людей, без шматка хліба. Друга, теж сумна, подія трапилась цими днями. Старий батько з двома зятями пив горілку коло шкальні. Вночі, коли придибали до дому, п'яний батько якось зсунувся й упав у колодязь, Побитого, ледве живого, витягли старого з колодязю, а через кілька годин небіжчик і душу Богові оддав.

І таких сумних подій на селі не перелічити, а чого гарного трапляється мало. Наприклад, заходи добрих людей щоб одчинити потребительську крамницю в с. Каленій, поки що не мають успіху. На перешкоді стоїть темнота народня. „Це наживатимуться ті, що будуть в лавці торгувать, а нам од цього користі не буде“, мовляють селяне... Але все таки хочеться вірить, що „сонце йде і за собою день веде“, як писав незабутній поет...

—

Малі хуторі, вінницького повіту. (На Поділлі). Жив тут заможний селянин N. Мав дес. 20 землі, і гріш водився за ним, бо був статечний господарь. Літ було йому, кажуть, коло 94-х, про те на диво всім був червонястий і навіть без сивини. З трьох синів його старший вже одділений, поставив собі хату на полі; середущий десь попом, і найменший мав одержати в спадщину все батьківське добро. Не зважаючи на своє міцне здоровья, старий все ж став готуватись до смерти. Привіз з банку своїх грошей 1400 р., щоб землі для старшого сина прикупити, і написав два векселі по 500 руб., які хотів дати синові—попові замість часті в батьківщині. Менший син дуже обурювався проти того, щоб братові-попові ще давати гроші, і от наслідком цього було нечуване в нас злочинство: син задушив сонного батька, гроші та векселі, які були при старому, витяг й нарешті підпалив клуню, десь то, щоб сховати кінці свого нелюдського вчинку. Це було в половині августа. Попечений труп старого знайшли на тім самім місці, де він ліг спати. По цьому й гадають, щи син задушив перше батька. Злочинця заарештовано.

—

Бахмач. Конотопського повіту (на Чернигівщині). 30 серпня в 9 годин увечері пять злочинців, озброєнних револьверами, зайшли в контору яешного складу Геллера, що при ст. Бахмач Л. Р. залізниці і, загрожуючи смертю усім, хто там був, пограбували 1700 карб., грошей які були в столі.

Після грабунку в усіх присутніх зроблено по кешенях трус, при чім у єврейського вчителя, котрий того часу зайшов до Геллера, забрано ще 50 карб. В учителя ці гроші були останні, то він попрохав злочинців вернуть йому їх, бо без них він мусить лишитися без хліба. Злочинці запитавши його „по совѣсти“: чи правду він говоре? задоволнились його щирою відповіддю й повернули йому гроші назад.

Далі, не знайшовши більше нічого і звелівши присутнім не виходить кілько хвилин із будинку, злочинці безслідно зникли.

Листування редакції.

М. Берещці. Того дописа, про якого ви запитуєте, не можна було надрукувати через цензурні обставини.

Сміла. Вл. доп. Очевидно, ваш допис пішов кудись до иншого місця, а не в редакцію. „Копія“ буде надрукована.

Семеновичу. Щоб уникнути „аматорської цензури“, шліть на приватну адресу.

БІРЖА.

Петербурзька біржа 6-го сентября 1907 р.

4%	Державна рента. . . .	70⅝	зд.
4½%	Заставні листи Київ. з. б.	70¾	
5%	Внутріш. з виграш. позичка перш. р. 1864 . .	359½	
5%	Внутріш. з виграш. позичка друг. р. 1866 . .	258	„
5%	Застав. з виграш. Держав. Дворян. земельн. банку	217½	„
Акції	Петербурськ. міжнародн. Ком. банку	375½	„
„	Бакинськ. нафт. т-ва. .	531	
„	Т-ва нафт. пр. бр. Нобель	—	
„	Нафт. і Торг. т-ва „Манташевъ и К°“ . . .	156	
„	Петербур. Приватн. та Комерч. банку	139	„
„	1-го Т-ва пароход. по Дніпрі	—	„
„	2-го Т-ва пароход. по Дніпрі	—	„
„	Петербур. учетн. та позичк. банку	406	куп.
„	Рос. для загрянич. торг. банку.	322	„
„	Т-ва зал. стал. та метал. зав. „Сормово“. . . .	148	зд.
„	Брянськ. рельсов. метал. зав.	107	„
„	Путилівського зав. . .	95¼	„
4½%	Позичка р. 1905 . . .	—	„
5%	„ р. 1905 . . .	90¾	зд.
5%	Нова позичка р. 1906 .	87	„
5%	Крестянські свідоцтва	79½	„
„	Париж. Обязательства казначейства . . .		

Настрій: закладні листи купують; з девідентними паперами малодіяльний, але сталий.

Редактор **М. Павловський.**

Видавець **Є. Чикаленко.**

ОПОВІСТКИ.

Репетітор, багато літ практики, хоче мати лекції за стіл і кватирю. Адр. в ред. „Ради“. 5—8

Позбавлений посади, народній вчитель шукає місця до дітей чи якої иншої роботи. Крім української мови знає ще російську і польську та початки з латині. Згожується на виїзд по всій Україні за невелику плату. Адр. Деражня под. г. Теперівська економія А. Л. 5—2

Багато літ практики гари. репетітор шукає лекцій. Згож. за стіл чи кватирю. Адреса в редакції „Ради“. 5—3

Студ. унів. репетіт. з довголітн. практ. шукає лекції. Адр. Мар.-Благов. 46, кв. 16 Студ. П. С. 5—6

Видавництво „ВІК“

На складі в книгарні „Кіевской Старины“ (Кіевъ, Безаковская, 8) продається брошура Грицька Коваленка:

Як ми боронилися од холери

ціна 3 коп. Книгарям 30% скидки. 10—1

Видання Товариства

„ПРОСВІТА“

у Київі.

1. **Драгоманов М.** Про українських козаків, татар та турків. З додатком про життя Драгоманова. Ціна 8 коп.
2. **Земельна справа** в Новій Зеландії. Переклала М. З. Ціна. 2 к.
3. **Левицький М.** Як рятуватися при наглих випадках та каліцтвах. Ціна 3 коп.
4. **Календарь „Просвіти“** на рік 1907-й. Ціна 15 коп.
5. **Загірня М.** Як визволилися Північні Американські Штати. Ц. 15 к.
6. **Дорошенко Д.** Оповідання про Ірландію. Ціна 8 к.
7. **Загірня М.** Страшний ворог. Книжка про горілку. Ціна 5 к.
8. **Ів. Франко.** Ліси та пасовиська. Цена 3 коп.

Инші книжки:

Статут Товариства „Просвіта“ у Київі, заснованого в пам'ять Т. Шевченка. Ціна 5 коп.

Теми для книжок; Виробила видавнича комісія Товариства.

Звідомлення Товариства „Просвіта“ за рік 1906.

Склад видань у Товаристві „Просвіта“ Бульв.-Кудрявськ. 10, кв. 6, і в книгарні „Кіевск. Старины“, Безаківська ул. 8.

На користь т-ва „ПРОСВІТА“ у Київі

Вийшла з друку 1 серія

листовних карток з портретами українських письменників і діячів.

В першу серію входять портрети: Грінченка, Грушевського, Драгоманова, Єфремова, Коцюбинського, Левицького М., Лесі Українки, Лисенка, Франка і Шевченка.

Серія коштує 40 коп. Книгар. звичайна скидка. Склад видання у Київі, Бульв. Кудр. 10 кв. 6 М. Синицькому.

Хрещатик, 29. ~ Телефон 1814. ~ Проти Пассажа.

Модний Дім

Т-ва К. С. ПРОЦЕНКО і К°.

подає до відомости покупців, що **торгове помешкання** по всіх відділах значно **Поширено.**

Одержані останні новини **ПАРИЖА.**

Шовкова мануфактура. Вироби з шовку на дамські туалети: маркізет шантунг, массалінет, тафта, екоссе, помпадур, креп-велюр та инш. для підвінечного вбрання, величезний вибір фантазі для вбрань.

Шерстяна мануфактура. Англійські ткані для костюмів, шерстяні матерії для сукень візітових, концертних і балъних туалетів. Величезний асартімет на блузки.

Сукняна мануфактура. Французьке сукно гладке і фантазі, шевіот і англійські ткані на дамські костюми. Фланель вігонн у великому виборі.

Бавовняна мануфактура. У великому виборі англійський вельвет на дамські плаття і блузки бітікет, кісея і бумазея.

Напівготові плаття і спідниці: мантільи, люксен, газові, шерстяні, стеклярусові з пайетами для вишитів балів і концертів останіх парижських фасонів, які можуть бути дошиті в кожній майстерні на протязі шости годин. Плюш, котик, оксамит, фісіон, глясе і пан. Ціни без торгу. 100—1

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

на ежедневную политическую, общественную и литературную газету

Кіевскій Курьеръ.

Газета виходитъ съ 1 сентября настоящаго года въ Кіевѣ ежедневно, исключая дней, слѣдующихъ за воскресеньями и праздниками, при ближайшемъ участіи проф. В. Г. Бажаева, А. Г. Вязлова (члена 1-й гос. думы), С. Г. Крупнова, проф. С. А. Иванова, проф. И. В. Лучицкаго и Е. Г. Шольца (чл. 1-й госуд. думы).

Полный списокъ сотрудниковъ будетъ отпечатанъ особо.

Редакція ставитъ главной своей цѣлью дать всѣмъ слоямъ населенія кіевскаго края общедоступную газету конституціонно-демократическаго направленія (но не партійную) по программѣ большихъ политическихъ газетъ.

Условія подписки съ доставкой и пересылкой:

на 12 мѣс. 4 р., на 6 м. 2 р. 50 к., на 4 м. 1 р. 70 к., на 3 м. 1 р. 25 к., на 2 м. 90 к., на 1 м. 50 коп. Цѣна отдѣльнаго номера 3 коп. Для господъ студентовъ въ Кіевѣ 35 коп. за одинъ мѣсяцъ. ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ: 1) во времен. конторѣ Музыкальн. пр. № 1, кв. 44, отъ 11 до 3 час. дня и отъ 5 до 8 ч. веч. 2) въ книжн. магазинахъ Л. Идзиковскаго, Соколовскаго, Крещат. 29, 3) Андреевскій сп. 34, кв. 13, у М. Л. Венгерова, 4) въ складѣ Общества Грамотности, Троицкая площ., 5) у И. Дизенгофа Мало-Васильковская 22, кв. 10.

Приглашаются лица, желающія взять на себя продажу газеты въ провинціи.

Редакторъ-издатель **С. Г. КРУПНОВЪ.**

ТЕЛЕГРАМА!

Всім передплатникам цієї газети надсилаємо зовсім даремно настольну книжку, повний ілюстрований прейс-курант для замовлень почтою, на роздріб готового мужеськ. дамськ. і дитяч. вбрання, білизни і обуви, всяких модних мануфактурн. і шовкових виробів; тканів для білизни, галантерейн. речей і инш.

Адреса: г. Лодзь, фабриканту Льву Рубашкину.

Київ, Друкарня **Т-ва „Просвѣщеніе“** Трьохсвятительска 14.